

Raimo Karvonen
Kunnanjohtaja

ESITTELYTEKSTI

18.12.1995

NILO HYTTISEN MAALAUUS "HEVOSMIEHEN PUHEET"

1930-luvun lopulla Väyrylän kylän Nalkin talossa syntynyt taiteilija Niilo Hyttinen on ollut 1960-luvun lopulta lähtien yksi Pohjois-Suomen tuotteliaimpia taiteilijoita. Hyttisen taideteoksia on mm. Oulun kaupungintalossa, Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitoksessa, Kajaanin kaupungin taidekokoelmissa jne. Niilo Hyttisen merkittävyttä suomalaisena taiteilijana korosti mm. se, että hänellä oli yksityisnäyttely 1980-luvun alussa Moskovassa. Länsimaiset taiteilijat pääsivät ns. Brezhnevin kaudella hyvin harvoin pitämään Moskovaan yksityisnäyttelyjä. Niilo Hyttiselle tämäkin onnistui.

Puolangan kunnanisät suunnittelivat jo 1970-luvun alkuvuosista lähtien kuvataidehankintaa pitäjän omalta pojalta. Tämä asia konkretisoitui 1970-luvun lopulla, kun kunnanhallitus asetti taidehankintaa varten toimikunnan, jonka tehtävä oli neuvotella Niilo Hyttisen kanssa Puolangan kunnanviraston kunnan valtuustosalin seinälle maalattavasta taideteoksesta, jonka lähtökohtana oli "Puolangan historiaan liittyvä työ tällä vuosisadalla".

Työn alkuvaiheista

Taiteilija Niilo Hyttinen käynnisti Puolangan kunnan valtuustosalin seinällä olevan työn luonnosten valmistelun talvella 1979. Hyttinen teki kolme luonnosta, joista hän valitsi mieluisimman ja maalasi siitä miniatyyri-kokoisen taulun, jonka hän valokuvasi dialle ja heitti luonnoksen sitten tulevalle paikalle kunnan valtuustosalin seinälle. Näin Puolangan kunnan luottamushenkilöt saattoivat nähdä

tulevan taideteoksen pääpiirteet ennen varsinaista päätöksentekoa.

Päätöksen taideteoksen hankkimisesta Puolangan kunnan valtuustosalin Puolangan kunnanvaltuusto teki 12.5.1980 § 70 kohdalla.

Taideteoksen maalausvaiheet

Taiteilija Niilo Hyttinen käynnisti välittömästi toukokuussa 1980 suurteoksensa maalaustyön, teoksen kooksi tuli muodostumaan noin 10,5 m² (3 x 3,5 m²).

Öljyvärrikangas oli taitelija Hyttisen kotiateljeessa rullattuna osittain seinälle ja lattialle, koska se ei mahtunut ateljeeseen suorana. Kun taitelija Hyttinen maalasi tulevaa teostaan, taustalla soi koko ajan Vivaldin "Vuoden ajat". Käydessäni kerran "vakoilemassa" taideteoksen edistymistä, Niilo Hyttinen oli lattialla kontallaan ja sanoi: "Kuulehan elinkeinoasiamies, taiteen edessä on oltava nöyrä!".

"Hevosmiehen puheet" -taideteoksen paljastaminen

Niilo Hyttisen odotettu taideteos valmistui 3.1.1981 ja kiinnitettiin tuonta päivänä Puolangan kunnan valtuustosalin seinälle. Maanantaina 5.1.1981 Puolangan kunnanvaltuusto piti juhlakokouksen, jolloin tuli kuluneeksi 65 vuotta Puolangan kunnanvaltuuston ensimmäisestä istunnosta. Juhlakokouksen aiheena oli Niilo Hyttisen maalaaman taideteoksen vastaanottaminen.

Muutamaa päivää ennen taideteoksen valmistumista Niilo Hyttinen nimesi suurteoksensa nimellä "Hevosmiehen puheet".

Kuntalaisten kommentit valmistuneesta työstä olivat pääsääntöisesti ihastuneita. Muutama tosin rohkenivat ihmetellä, että miksi Hyttisen lehmät ovat niin omituisen näköisiä, kun mies osaa piirtää noin hyvän hevosen!

Hevosmiehen puheet

Työssään taiteilija Hyttinen lähestyy Puolangan historiaa tämän vuosisadan alkuvuosista Hevosmiehen kautta, joka hevosmies istuu taulun etualalla vaimonsa kanssa. Hevosmies istuu lautakasan päällä, jotka laudat symbolisoivat kunnan rakentamista ja yhteiskunnan kehittymistä. Samoin taulun ylöspäin suuntautuva nuolen muotoinen kehystys kuvaa yhteiskunnan dynaamisuutta. Myös taulussa lehmien kaulat ja traktorin turvakehikko synnyttävät pystysuoria viivoja, jotka tähtäävät samaan piirteeseen eli yhteiskunnan kehittymiseen.

Hevosmies istuu etualalla kertoen sukunsa jäsenille Puolangan elämästä ja elämänmenosta tämän vuosisadan alussa. Hevosmies innostuu ehkä joskus vähän liikaakin, joten hänen puolisonsa toputtelee miestänsä hymyn kare silmäkulmassa, jotta "elähän sinä Eeli innostu ihan liikoa!"

Hevosmiehen suvun jäsenet kuvastavat hyvin tarkkaan Puolangan kunnan väestön ammatillista jakautumista 1980-luvun alussa. Etualalla vasemmalla oleva metsuriparikunta katsoo luottavasti tulevaisuuteen, sillä ovathan metsät olleet Puolangan rikkaus eilen, tänään ja ilmeisesti myös huomenna. Metsureilla on lapsia ja heidän asemansa on kaiken kaikkiaan turvattu. Sen sijaan metsuripariskunnan takana oleva karjanhoitaja ja lehmät ovat kääntäneet selkensä katsojalle. Puolangan karjatalous on kokenut viimeisen 25 vuoden aikana kovan murroksen, kun 650 maitotilan määrä on pudonnut vuoteen 1995 mennessä 75:een. Edelleen 3000 lehmän lukumäärä on laskeutunut vajaaseen tuhanteen lehmään.

Maatalouden kehitys näkyy myös siinä, että hevonen ollaan taluttamassa teurasautoon, kun traktori on tullut mukaan taideteoksen oikeaan reunaan. Puolangalla oli 1960-luvun alussa vielä noin 800 hevosta. Tänä päivänä hevosia on Puolangalla ratsastuskäytössä noin 10 kappaletta. Maa- ja metsätalous on siten menettänyt merkit-

tävästi asemiansa Puolangan suurimpana työllistäjänä. 1960-luvun alussa jopa noin 80 % Puolangan väestöstä sai toimeentulonsa peruselinkeinoista.

Sen sijaan palvelusektori on taideteoksen oikeassa reunassa vahvistanut asemiaan. Tänä päivänä noin 50 % Puolangan kunnan väestöstä saa toimeentulonsa palveluista. Taideteoksessa näemme koulunjohtajan, pankkineidin, Sinisalon ompelijan, korjaamotyöntekijän ja opiskelijan edustamassa palvelusektorin voimakasta kasvua.

Näille sukunsa jäsenille hevosmies kertoo elämästä tämän vuosisadan alussa.

Elämä Puolangalla vuosisadan vaihteessa

Taideteoksen vasemmassa yläkulmassa oleva neliön muotoon rakennettu pihapiiri kertoo tyypillisellä tavalla siitä elämänmiljööstä, jossa Puolankalaiset elivät vajaat sata vuotta sitten. Elettiin hyvin pitkälle luontaistaloudessa, mutta jonkin verran oli jo "puulaakin savotoita", joista saatiin rahaa suolan ja vaatteiden ostoon. Eläminen kuitenkin tapahtui hyvin pitkälle luontaistaloudessa ja kuvassa emäntä hakee aitasta jauhoja leivottavaksi. Isäntä siirtää heiniä ulkoladosta navettaan.

Kuvan keskiosassa on näkymä siitä, kuinka kuu kohoaa Puolangan vaarojen ylle ja siltatansseissa tanssitaan La Palomaa "sukkanauhut kireällä" kurtun säästyksellä. Menneinä vuosikymmeninä siltatanssit olivat etenkin sunnuntai-iltaisina nuorison suosimia kohtaamispaikkoja. Keskellä olevia pariskuntia huolettaa jo maanantaiaamuinen niitylle lähtö ja sen takia ollaan lähtemässä nukkumaan. Hatun ja kravattien asennot kertovat, että ehkä miestä väkevämpääkin on tullut illan mittaan nautittua.

Oikealla oleva kolmas näkymä kertoo vanhan pariskunnan kirkko-

matkasta. Takavuosina Puolangalla oli seitsemän kirkkopyhää, jolloin mentiin kirkolle yökuntiin viettämään kirkkopyhää. Lauan-
taiaamuna lähdettiin liikkeelle ja naiset pitivät kenkiään (ruojut)
kädessä, koska ne olivat ainoat kengät eikä haluttu kävellä niitä
puhki. Miehet sen sijaan "posottelivat" lapikkaat jalassa todistaen
näin, että he olivat luomakunnan kruunuja. Selässä olevissa repuis-
sa ja konteissa olivat eväät, joita syötiin matkalaisten pirtissä.
Seurat alkoivat lauantai-iltana lauluseuroilla ja jatkuivat siten, että
sunnuntaina oli Jumalanpalvelus ja sen jälkeen tauko ja sitten ilta-
päiväseurat, joiden jälkeen lähdettiin paluumatkalle kotiin. Kirkko-
pyhän vietto kesti siten kaksi päivää.

Nuoriväki ei sen sijaan mennyt kirkkoon eikä seurojentalolle vaan
käveli kylänraitia maamiesseura- ja työväentalon välillä. Maalauk-
sessa näkyvä nuori pariskunta on jo edennyt "suidun käymisessä"
(seurustelussa) varsin pitkälle, koska he kävelevät rinnakkain. On
odotettavissa, että he ostavat seuraavan vuoden syysmarkkina-ai-
kaan kihlat. Mutta sitten, kun vuoden kuluttua käytiin vihillä tahti
muuttui ja mies käveli viisi askelta emännän edellä!

Vallan kolminaisuuden merkit

Kaikkea kuvattua toimintaa valvoivat tietysti valtion, seurakunnan
ja kunnan virkamiehet. Heitä edustavat taulun keskellä vallesmanni,
kirkkoherra ja kunnanesimies. Heillä kaikilla oli kanslistit ja paljon
enempää virkakuntaa ei Puolangalla tarvittukaan 1900-luvun alussa.
Myöhemmin tulivat sitten fors-mestari (metsänhoitaja) ja lääkäri
sekä muuta virkakuntaa.

Vaikka elettiin näinnäisesti taulun vasemmassa kulmassa olevassa
arkisessa harmaudessa, meidän kaikkien puolankalaisten haaveena
ja toiveena on ollut oikeassa yläkulmassa näkyvä idylli, jossa pu-
nainen omakotitalo sijaitsee järven rannalla oman venevalkaman
äärellä. Kun on ollut toivoa paremmasta, on jaksanut päivän har-

maiden hetkien yli.

Niilo Hyttisen saatesanat

Luovuttaessaan "Hevosmiehen puheet" -teoksen Puolangan kunnalle
5.1.1981 (kokouksessa tuli kuluneeksi 65 vuotta ensimmäisen
vaaleilla valitun Puolangan kunnanvaltuuston kokouksesta) Niilo
Hyttinen lausui Puolangan kunnanvaltuutetuille, joiden joukkoon
hän itsekin kuului samana päivänä ensimmäistä kertaa, että "Omis-
tan tämän työni niille puolankalaisille ukoille ja akoille - se työ
näkyi noista känsittyneistä käsistä -, jotka ovat tämän Puolangan
meille rakentaneet ja meidät puolankalaiset kasvattaneet."

Sen pituinen se.